

Toimintaohje sukupuolisen häirinnän sekä seksuaalisen häirinnän, ahdistelun ja hyväksikäytön käsittelyyn ja ehkäisemiseen

Tasa-arvolaisissa määritellään ja kielletään luonteeltaan seksuaalinen tai sukupuoleen perustuva häirintä. Fyysinen seksuaalinen ahdistelu on kielletty rikoslaisissa.

Määritelmät

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan tasa-arvolain (609/1986) määritelmän mukaan sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, joka loukkaa henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta ja luo uhkaavaa, vihamielistä, halventavaa, nöyryyttävää tai ahdistavaa ilmapiiriä.

Sukupuoleen perustuvalla häirinnällä tarkoitetaan tasa-arvolaisissa henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää ei-toivottua käytöstä, joka ei kuitenkaan ole luonteeltaan seksuaalista. Tällainen käytös ilmenee esimerkiksi halventavana puheena toisesta sukupuolesta ja muuna toisen sukupuolen alentamisena.

Seksuaalisen ahdistelun rangaistavuus rikoksena edellyttää tahallista koskettelua, joka loukkaa uhrin ruumiillista koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta. Koskettelu voi tarkoittaa sivelyä, puristelua, taputtelua tai muuta vastaavaa tekoa. Teon tulee kohdistua alueelle, jota tavanomaisesti voidaan pitää seksuaalisesti merkityksellisenä. Myös suutelu vastoin toisen tahtoa on seksuaalista ahdistelua.

Seksuaalisella hyväksikäytöllä tarkoitetaan taivuttamista sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaalista itsemääräämisoikeutta olennaisesti loukkaavaan seksuaaliseen tekoon alle 18-vuotiaan kanssa asemaa, määräysvaltaa tai ikää hyväksikäyttäen. Seksuaalinen hyväksikäyttö tulee kyseeseen myös yli 18-vuotiaan kohdalla, mikäli riippuvuussuhdetta uhrin ja tekijän välillä käytetään väärin.

Lapsen seksuaalisella hyväksikäytöllä tarkoitetaan sukupuoliyhteyttä tai muuta seksuaalista tekoa alle 16-vuotiaan kanssa. Hyväksikäyttöön voi syllistyä myös ilman fyysistä kontaktia lapsen kanssa esimerkiksi katselemalla ja ohjailemalla lasta seksuaaliseen toimintaan. Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä ovat myös seksuaaliset teot alle 18-vuotiaaseen kohdistuessaan, mikäli tekijän ja uhrin välillä on erityinen riippuvuussuhde.

Seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavat teot voivat tapahtua kasvotusten, puhelimen tai internetin välityksellä. Tekijänä voi olla aikuinen tai alaikäinen.

Toimijat

Häirinnän, ahdistelun ja hyväksikäyttötilanteiden (jatkossa häirintä) käsittely ja ennaltaehkäisy on seurakunnan velvollisuus. Puuttumisvelvollisuus määräytyy sen mukaan, kuka seurakunnassa syyllistyy häirintään.

Johto

Puuttumisvelvollinen on esimies, kirkkoherra, ylin talous- ja henkilöstöhallinnon johtaja ja / tai kirkkoneuvosto / seurakuntaneuvosto / yhteinen kirkkoneuvosto sekä piispa ja tuomiokapituli sen mukaan kuin niillä on toimivalta asiassa.

Puuttumisvelvollisen on varmistettava häirinnän kohteena olevan turvallisuus, asian selvittämisen aloittaminen sekä varmistettava, että yhteys lastensuojeluviranomaisiin ja poliisiin on tarvittaessa otettu. Poliisiin voi olla yhteydessä ja myös kysyä neuvoa menettelytavoista sekä apua tilanteen vakavuuden arviointiin.

Työntekijät

Työntekijä on vastuussa häirinnän ennaltaehkäisystä omalta osaltaan. Työntekijän tulee viipymättä ilmoittaa esimiestaholle seurakunnan toiminnassa havaitsemastaan häirinnästä ja ahdistelusta.

Tukea antavat tahot

Työsuojeluvaltuutetut ja luottamusmiehet voivat toimia häirinnän kohteeksi joutuneen tukena ja osallistua asian selvittämiseen esimiehen kanssa. Työterveyshuolto on työntekijöiden ja työnantajan yhteistyökumppani häirintään liittyvissä asioissa.

Hiippakunta on nimennyt neljä yhteyshenkilöä, joiden puoleen mikä tahansa toimijataho voi kääntyä häirintätilanteissa:

- Päivi Stelin-Valkama, perheneuvoja, Tampere
- Sari Paanu, perheneuvoja, Hämeenlinna
- Airi Raitaranta, asiantuntija, tuomiokapituli

Häirinnän tai ahdistelun kohteeksi joutunut, siitä syytetty, tilanteen tietoonsa saanut sekä esimies voivat olla yhteydessä yhteyshenkilöihin. Yhteyttä voi ottaa kehen hyvänsä nimetyistä henkilöistä alueesta riippumatta. Yhteyshenkilöiltä saa ohjeita ja tukea jatkotoimiin. Heiltä voi kysyä luottamuksellisesti neuvoa silloinkin, kun ei ole varma tilanteen vakavuudesta.

Toimintaohje

Ohjeita häirintätilanteisiin

Häirinnän kohteeksi joutunut voi ilmoittaa asiasta häiritsijälle kehottaen tätä lopettamaan häiritsevä toiminta. Jos tämä ei ole mahdollista tai sillä ei ole vaikutusta, hänen tulee ilmoittaa asiasta puuttumisvelvolliselle taholle. Häirinnän kohteeksi joutuneella on oikeus pyytää haluamansa henkilö tuekseen sekä ilmoituksen tekemiseen että asian jatkokäsittelyyn.

Asian jatkokäsittelyä varten on tärkeää kirjata ylös, miten häirintä on ilmennyt, kuinka usein se on toistunut, keitä tilanteessa on ollut mukana ja miten on itse toiminut tilanteessa. Myös mahdolliset häiritsevät tai loukkaavat viestit tulee säilyttää.

Jos uhri on alaikäinen

Jos epäillään alaikäiseen kohdistuvaa seksuaalista hyväksikäyttöä tai ahdistelua, on siitä tiedon saaneen tehtävä välittömästi lastensuojeluilmoitus ja rikosilmoitus sekä kerrottava asiasta puuttumisvelvolliselle. Puuttumisvelvollisen on varmistettava, että tarvittava yhteys poliisiin ja lastensuojeluviranomaisiin on otettu. Mikäli epäilty on lapsen perhepiiriin ulkopuolelta, on kirkkoherran tai asiaa selvittävän esimiehen otettava välittömästi yhteys lapsen huoltajiin. Jos epäilty on lapsen perheestä, huoltajille ilmoittamisessa toimitaan poliisin ohjeiden mukaisesti.

Suojaikäraja suojelee alle 16-vuotiasta aikuisen tai nuorta selkeästi vanhemman toisen nuoren seksuaalisilta teoilta. Suojaikäraja on 18 vuotta, jos toinen osapuoli on esimerkiksi nuoren opettaja, leirinoaja tai muuten auktoriteettiasemassa nuoreen nähden oleva.

Jos tekijä on...

Työntekijä

Esimiehen tehtävänä on estää häirinnän jatkuminen ja ryhdyttävä tarpeellisiin toimiin häirinnän kohteeksi joutuneen suojelemiseksi. Tarvittaessa epäilty tekijä on siirrettävä toistaiseksi työtehtäviin, joissa häirintä ei voi jatkua samaan tai eri henkilöön kohdistuen. Häirintäepäilyn selvittäminen on aloitettava viivytyksettä.

Luottamushenkilö tai muu seurakunnan vastuunkantaja

Luottamushenkilön ja seurakunnan vapaaehtoisen harjoittamaan häirintään on hänet valinneen toimielimen tai kyseisestä toiminnosta vastaavan työntekijän puututtava. Seurakuntavaaleilla valitun luottamushenkilön osalta sillä toimielimellä, jonka jäsen luottamushenkilö on, on tämä velvollisuus. Häirinnästä epäilty luottamushenkilö ei voi osallistua asian ratkaisemiseen.

Muu toimintaan osallistuva

Seurakunnan toiminnassa havaitussa häirinnässä puuttumisvelvollisuus on työntekijällä, jonka vastaamassa toiminnassa häirintä on tapahtunut. Hänen tehtävänsä on estää häirintä ja varmistaa sen kohteena olevan turvallisuus. Asiasta on kerrottava välittömästi omalle esimiehelle.

Esimiesasemassa oleva

Esimiesasemassa olevan harjoittamassa häirinnässä on oltava yhteydessä häiritsijän esimieheen. Jos kirkkoherra syyllistyy häirintään, asia tulee saattaa tuomiokapitulin ja piispan tietoon.

Alaikäinen

Rikosoikeudellinen vastuu alkaa 15-vuotiaana. Rikoksesta kiinni jäävästä alle 15-vuotiaasta tulee tehdä lastensuojeluilmoitus. Alaikäisen tekijän huoltajiin on oltava välittömästi yhteydessä. Muilta osin 15 vuotta täyttäneen epäillyn kohdalla asian selvittäminen etenee samalla tavoin kuin aikuisen kyseessä ollessa.

Ennaltaehkäisy

Työntekijöiden, jotka ovat työssään tekemisissä lasten kanssa, on esitettävä rikosrekisteriote virkaa vastaanottaessa. Vapaaehtoistoiminnan järjestäjällä on oikeus pyytää vapaaehtoistyöntekijältä rikosrekisteriote. Nämä rikosrekisteriotteet pyydetään aina, kun siihen on velvoite tai mahdollisuus.

Uhrin suojeleminen

Seksuaalirikoksesta on tehtävä välittömästi rikosilmoitus. Joskus uhri kieltää toimenpiteet ja asian eteenpäin viemisen, mutta hän ei ole tässä vaiheessa kykenevä arvioimaan jatkotoimien tarpeellisuutta. Kaikkien on varmistettava uhrin fyysinen ja psyykinen turvallisuus. Hänelle on aktiivisesti tarjottava apua samalla osoittaen välittämistä ja ymmärtämistä sekä sitä, että ottaa hänen kertomansa tosissaan. Hänelle on myös tarjottava mahdollisuutta ottaa tukihenkilö tai muu läheinen mukaan. Epäillyn tekijän ja uhrin välinen kommunikaatio on selvittelyvaiheessa estettävä.

Jos on tiedossa tai epäilyksenä, että seksuaalirikos on tapahtunut vastikään, asian tietoonsa saaneen tai tämän esimiehen on sekä hyväksikäyttö- ja raiskausepäilyissä aina saatettava uhri mahdollisimman nopeasti lääkärin vastaanotolle. Jos tapahtumasta on kulunut alle 72 tuntia, on tutkimuksiin päästävä välittömästi. Jos tapahtumasta on kulunut pidempään, on tutkimuksiin päästävä kiireellisesti. Lääkärille on ilmoitettava rikoksen uhriksi joutumisesta. Uhrin ei tule pestä itseään tai vaihtaa vaatteitaan ennen kuin lääkäri ja poliisi antavat siihen luvan.

Vastaavan esimiehen on huolehdittava siitä, että uhri ja tämän omaiset saavat ammattitaitoista apua. Asiaa selvittävä työntekijä tai tapahtumaseurakunnan työntekijät eivät voi toimia tällaisessa tilanteessa auttajina. Apua on tarjottava kaikille heille, joita tapahtunut eri tavoin koskettaa. Esimiehen on syytä hankkia ammatillista tukea myös itselleen.

Viestintä

Kirkkoherran tehtävänä on antaa tarpeellista tietoa omaisille, piispalle, hiippakunnan viestintään sekä tarpeen mukaan henkilöstölle ja luottamushenkilöille. Viestinnässä noudatetaan seurakunnan kriisitiedottamisen periaatteita ja vastuita. Sekä uhrin että epäillyn tekijän yksityisyyttä on suojeltava. Rikosepäilyssä ja aina kun asiaan liittyy seurakuntalainen, on asiasta välittömästi tiedotettava seurakunnan viestinnästä vastaavaa sekä kirkon viestintää (viestinnän kriisipuhelin 09 180 2247). Rikosepäilyissä viestintävastuu on poliisilla, jonka ohjeiden mukaan viestinnässä toimitaan.